

Helsespråk må bli klarspråk

Michael 2025; 26: 181–183

doi: 10.56175/michael.12416

Pasientene roser behandlingen, men legenes ord er uforståelige for mange pasienter som er i sitt livs største krise. Resultatet er uro, misforståelser, utsettelse og avbrytelser, og det er dyrt for samfunnet at hver tredje voksne person har problemer med å forstå, vurdere og bruke helseinformasjon.

Da Kristin Daly ble alvorlig syk, gikk behandlingen på skinner. Men hun skjønnte ikke hva legen sa, og uroen vokste. Noen eksempler: Hva er en stor kreftsvulst og hva er en liten? Hva betyr «ikke spredning»? Hva betyr fastende hjerte? Vanlige ord, ikke engang latinske begreper, men likevel et tåkeland for pasienter som har jobbhverdagen sin fjernt fra sykehus og legekontorer.

Daly åpnet Riksmålsforbundets seminar «Helsespråk må bli klarspråk» 11. februar, der leger, språkfolk og pasienter så på utfordringene fra hvert sitt ståsted.

Daly hadde disse rådene til helsepersonell, sett med pasientens blikk: Sett deg i øyehøyde, vis interesse, vær nøytral, snakk forståelig og presist, si du og ikke man, finn ut hva pasienten vil vite og vær ærlig, gi enkel skriftlig informasjon og ikke minst: Jobb med språket.

Demokratisk problem

– Det er et demokratisk problem at hver tredje voksne person i Norge har problemer med å forstå, vurdere og bruke helseinformasjon, sa Erlend Hem som er leder for Gruppe for norsk medisinsk fagspråk. Han mente at vi systematisk må samle informasjon om pasientenes opplevelser for at helsespråket skal bli bedre, og viste til en undersøkelse ved Helgelandssykehuset i 2021.

– Hele 20 prosent av dem som ble innkalt til sykehuset, hadde ikke forberedt seg på riktig måte fordi de ikke skjønnte hva de skulle gjøre, sa

Figur 1. Innledere og paneldeltakere på Riksmålsforbundets seminar om helsespråk: Magnus Løberg, Åse Wetås, Astrid Nylander Almaas, Kristin Daly, Cathrine Rysst, Erlend Hem, Are Brean. Foran: Trond Vernegg og Magne Nylenna. (Foto: Kjell Arne Bakke)

Hem. Samfunnet taper på dette, og pasientene blir mer engstelige enn det er grunn til å være.

Språkrådets direktør Åse Wetås la frem tall på at klarspråk gir økonomisk gevinst: – For hver krone som investeres i klarspråk, er gevinsten mellom 30 og 300 prosent. Tall må til for å overbevise dem som sitter på toppen og kan generere midler, slik at vi i sum får et språk som er vinn-vinn for alle, sa hun.

Start med utdanningen

– Vi har lover og vi har Språkrådet, men min påstand er at både utdanningene og helsepersonell aktivt og passivt undergraver myndighetenes språktiltak, sa Are Brean, redaktør i *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
– Vi merker i tidsskriftet at leger ikke har et språk å snakke til pasienter med. De sier for eksempel at «dette uttrykket er ikke mulig å oversette til norsk». Det er tull, det er språklig slapphet – et problem når vi blir pasienter, mente Brean.

Flere mente at utdanningene er stedet å starte for å motivere helsepersonell til godt og varig helsespråk. Magnus Løberg, prodekan ved medisinsk

fakultet, Universitetet i Oslo, sa at det legges mer vekt på språk og kommunikasjon nå enn for bare få år siden. Han pekte på at 25 prosent av studentene på medisinstudiet er utlendinger: – Det er en fordel med en mangfoldig gruppe, men noen har så dårlige norskferdigheter, at de ikke klarer å kommunisere på norsk. Dette problemet har vi tatt tak i, sa Løberg.

Inflammasjon eller betennelse

For pasienter som har norsk som andrespråk, er norsk et vanskelig språk. Cathrine Rysst, lektor ved Universitetet i Oslo, hadde en interessant vri: – Når vi forenkler tekster, gjør vi det vanskeligere for folk med innvandrerbakgrunn, sa hun og nevnte sammensatte ord som: nedlegge, utrede, pårørende, oppkast og medfødt. – Slike ord blir fort uforståelige for dem som ikke har norsk som første språk, og det er 16 prosent av befolkningen. Av og til kan «inflammasjon» være mer forståelig for pasienten enn «betennelse». Vil vi bli forstått, eller vil vi være oppdragere, også her? avsluttet hun.

Nina Husom

Nina.husom@outlook.com

Nina Husom er manusredaktør i Michael